

Bart Gaens, vanhempi tutkija

EUROOPAN YHTEYSSTRATEGIA JA KIINAN HAASTE

KILPAILUA, VASTAVUOROISUUTTA VAI MOLEMPIA?

EU:n uusi strategia Euroopan ja Aasian yhdistämiseksi on vastaus Kiinan silkkitiehankkeeseen ja tärkeä askel eurooppalaisten etujen ajamiseksi yhteyksiä rakentamalla. Siihen kuitenkin liittyy esimerkiksi rahoitusta koskevia epävarmuuksia.

EU julkaisi syyskuussa 2018 yhteysstrategiansa (Yhteinen tiedonanto Euroopan ja Aasian yhteyksiä koskevan EU:n strategian osatekijöistä), joka on Euroopan ensimmäinen yritys vastata Kiinan suunnitelmaan uudesta silkkitiestä (Belt and Road Initiative, BRI). Kiinan hanke keskittyy infrastruktuurin kehittämiseen ja investointeihin yli 80 maassa, myös Euroopassa. Siitä on tullut vahva ja tunnistettava brändi, ja se on herättänyt huolta niin alueellisesti kuin globaalistikin.

Kiinan suunnitelma koostuu sekä maa- että merireittien rakentamisesta. Epäselvää kuitenkin on, mitä resursseja aloitteeseen on tarkoiteen ottaen investoitu ja mitkä kaikki hankkeet aloitteeseen kuuluvat. Silkkitiehanketta pidetään Kiinan keinona lievittää teollista

ylikapasiteettiaan. Mikä vielä tärkeämpää, sitä pidetään Kiinan tärkeimpänä geotaloudellisina ja -strategisena keinona rakentaa Kiina-keskistä alueellista järjestelmää.

EU toteaa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa globaalistrategiassaan olevansa tietoinen Aasian-yhteyksien merkityksestä Euroopan hyvinvoinnille. Kiinan ja Euroopan välisen kaupan arvo on noin 1,5 tuhatta miljardia euroa. Kiinan silkkitiehankkeesta mahdollistaa Euroopan sisäisten kuljetusyhteyksien yhdistämisen Aasiaan, mutta asettaa Euroopalle myös merkittäviä haasteita.

Ensinnäkään Euroopan ja Kiinan pelikenttä ei ole tasainen. Kiinan rahoittamia projekteja toteuttavat yleensä kiinalaiset yritykset. Hankkeita ei avata paikallisille tai

kansainvälisille yrityksille, eikä hankkeisiin yleensä kuulu avointa tarjouskilpailua. Lisäksi Kiinan tapana on tarjota ulkomaille lainoja eikä sijoituksia, mikä voi johtaa velkaa ottaneiden maiden velkavankeuteen ja itsenäisen päätösvallan menetykseen. Niin kävi esimerkiksi Sri Lankan Hambantotan satamahankkeessa.

Toiseksi Euroopassa pelätään Kiinan poliittisen vaikutusvallan kasvua. *Economist*-viikkolehden mukaan Kiina sijoitti Eurooppaan vuonna 2017 noin 30 miljardin euron arvosta. Se vastasi noin neljäsosaa kaikista Kiinan suorista ulkomaansijoituksista. Euroopan-sijoitukset keskittyivät mantereeseen länsiosiin, vaikka Keski- ja Itä-Eurooppaan sijoitetaankin yhä enemmän. Kiinan vaikutusvallan

sanotaan olevan näkyvää esimerkiksi Tšekissä, Unkarissa ja Kreikassa. Tämä aiheuttaa Euroopan sisäisiä jakolinjoja ja estää EU-tason kritiikkiä Kiinaa kohtaan. Kiinalla on lisäksi 16+1-puiteohjelma, jossa maa edistää yhteistyötään 16:n Keski- ja Itä-Euroopan maan kanssa. Ohjelmaa pidetään Kiinan keinona työntää kiilaa EU:n ja sen naapuruston väliin sekä heikentää EU:n sääntöjä.

Kolmanneksi Kiinan vilkas toiminta monenvälisillä foorumeilla on erottunut eurooppalaisesta epävarmuudesta ja odottavasta asenteesta. Aasian ja Euroopan ASEM-kokous, johon osallistuu kaikkiaan 51 maata, on tästä hyvä esimerkki. Äskettäin julkaistujen tietojen mukaan Kiina on vuodesta 2014 alkaen järjestänyt 12 ASEM:iin liittyvää tapahtumaa, joista seitsemän liittyi suoraan erilaisiin yhteyksiin, kuten Euraasian kuljetusaloitteisiin, teollisuuden dialogiin, ihmisten väliseen kanssakäymiseen, politiikan koordinaatioon, kauppaan ja pääomien liikkeisiin. Euroopan vastaus näihin Kiinan aloitteisiin on viime aikoihin saakka ollut vaisu.

Neljänneksi huolta on aiheuttanut se, että Kiinan rahoittamissa hankkeissa esimerkiksi ympäristönäkökohtia ja yhteiskunnallisia seikkoja, kuten työntekijöiden

asemaa tai ihmisoikeuksia, ei usein ole otettu huomioon.

EU:n yhteysstrategia painottaa kolmea ydinajatusta. Yhteyksien tulee olla pitkällä aikavälillä *kestäviä* taloudellisesti, yhteiskunnallisesti ja ympäristön kannalta. Toiseksi niiden tulee olla *kattavia*: huomioon tulee ottaa liikenne, energiavirrat ja digitaaliset sekä ihmisten väliset verkostot. Lisäksi yhteyksien lisäämisen tulee olla *sääntöperusteista ja läpinäkyvää*.

EU:n strategian akilleenkantapäälle on rahoitus. EU:n ulkoasiain budjettia vuosille 2021–2027 on kasvatettu 123 miljardiin euroon, mistä 10 miljardia suunnataan Aasiaan ja Tyynenmeren alueelle osana naapuruus-, kehitys- ja yhteistyövälinettä. Välineeseen kuuluu myös 60 miljardin euron investointikehys, jonka avulla on määrä turvata kestävät sijoitukset muun muassa yhteyshankkeisiin EU:n naapurustossa, Länsi-Balkanilla, Afrikassa tai muilla sellaisilla alueilla, jotka tarvitsevat kriittistä infrastruktuuria ja yhteyksiä. Paljon kuitenkin riippuu siitä, minkä verran lisärahoitusta pystytään keräämään yksityiseltä sektorilta ja kansallisilta, kansainvälisiltä sekä monenvälisiltä rahoituslaitoksilta.

EU:n strategiaa voidaan pitää tärkeänä ensimmäisenä osana EU:n vastausta Kiinan länttä kohti

rakentamiin yhteyksiin. Strategia esittelee eurooppalaisen yhteyksien lisäämisen mallin. Sen avulla voidaan hankkia kansainvälistä tukea niille arvoille ja periaatteille, joita malli edistää. Näin Eurooppa voi omalta osaltaan vaikuttaa globaalien markkinoiden sääntöihin. On tärkeää, että malli ei rajoitu vain infrastruktuuri-investointeihin vaan avaa tietä niille aloille, joilla EU:lla on suhteellinen etu, kuten vihreään teknologiaan, digitaalisiin yhteyksiin ja koulutukseen liittyvään liikkuvuuteen.

Kiinan lupaukset lyhyen aikavälin rahoituksesta todennäköisesti houkuttelevat joitakin Aasian ja Euroopan maita myös tulevaisuudessa, pitkän aikavälin ongelmista huolimatta. Silti EU:n uusi strategia asettaa ehdot Euroopan ja Kiinan kahdenväliselle ja monenväliselle yhteistyölle ja edellyttää synergioiden löytämistä ainakin EU:n välittömällä lähialueilla. Kiina on virallisesti toivottanut tervetulleeksi EU:n aiempaa aktiivisemmän roolin yhteyksien luomisessa. Tämä avaa mahdollisuuksia yhteistyölle ja jopa terveelle kilpailulle. Strategia-asiakirjan todellinen arvo punnitaan kuitenkin tässäkin tapauksessa vasta käytännössä.